ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΕΙΣΑΓΓΕΛΕΑ CLAUS GULMANN της 20ής Απριλίου 1994 *

Κύριε Πρόεδρε,
Κύριοι δικαστές,

1. Το High Court of Justice (Queen's Bench Division) υπέβαλε στο Δικαστήριο προδικαστικά ερωτήματα προκειμένου να μπορέσει να αποφανθεί κατά πόσον οι βρετανικές αρχές ενεργούν κατά παράβαση του κοινοτικού δικαίου όταν δέχονται την εισαγωγή εσπεριδοειδών και γεωμήλων καταγομένων από το προς βορράν της ζώνης ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών κείμενο τμήμα της Κύπρου, χωρίς τα εν λόγω προϊόντα να συνοδεύονται από τα αναγκαία πιστοποιητικά καταγωγής και πιστοποιητικά φυτοϋγειονομικού ελέγχου, εκδοθέντα από τις αρχές της Κυπριακής Δημοκρατίας.

2. Από τη Διάταξη περί παραπομπής προκύπτει ότι οι αιτούντες της κύριας δίκης είναι ορισμένοι παραγωγοί και εξαγωγείς κυπριακών εσπεριδοειδών καθώς και ο Εθνικός Κυπριακός Οργανισμός για την Εμπορία των Γεωμήλων. Το καθού της κύριας δίκης (στο εξής: καθού) είναι το βρετανικό Υπουργείο Γεωργίας, το οποίο εκπροσωπεί επίσης, εν προκειμένω, τα συμφέροντα άλλων αρχών.

3. Από τη Διάταξη περί παραπομπής προκύπτει επίσης ότι οι αιτούντες ζήτησαν τον Οκτώβριο του 1991 από το καθού να επιβεβαιώσει ότι οι αρμόδιες βρετανικές αρχές δεν επέτρεπαν πλέον την εισαγωγή στο Ηνωμένο Βασίλειο εσπεριδοειδών και γεωμήλων καταγωγής Κύπρου, τα οποία δεν συνοδεύονταν από πιστοποιητικά καταγωγής και πιστοποιητικά φυτοϋγειονομικού ελέγχου εκδοθέντα από τις αρμόδιες αρχές της Κυπριακής Δημοκρατίας. Το καθού απάντησε, τον Δεκέμβριο του ιδίου έτους, ότι το Ηνωμένο Βασίλειο δεν δέχεται τα έγγραφα, γραμματόσημα ή σφραγίδες που αναφέρονται στην «Τουρκική Δημοκρατία Βόρειας Κύπρου» και ότι επιτρέπει την εισαγωγή εσπεριδοειδών και γεωμήλων προερχομένων από την Κύπρο μόνο σύμφωνα με την εφαρμοστέα κοινοτική νομοθεσία. Κατόπιν αιτήματος του αιτούντος, το καθού διευκρίνισε την απάντηση αυτή, δηλώνοντας μεταξύ άλλων τα εξής:

«Καθόσον οι βρετανικές αρχές γνωρίζουν, όλες οι εισαγωγές στην Κοινότητα προϊόντων καταγομένων από το βόρειο τμήμα της Κύπρου πραγματοποιήθηκαν σύμφωνα με τις κοινοτικές απαιτήσεις.»

* Γλώσσα του πρωτοτύπου: η δανική.

4. Εξάλλου, από τη Διάταξη περί παραπομπής προκύπτει ότι οι διάδικοι συμφωνούν ως προς τα ακόλουθα πραγματικά περιστατικά:

— Η Κυπριακή Δημοκρατία (στο εξής: ΚΔ) είναι κυρίαρχο κράτος, αναγνωρισμένο από το Ηνωμένο Βασίλειο και όλα τα άλλα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Κοινότητας. Το Σύνταγμα της Κυπριακής Δημοκρατίας θεσπίστηκε το 1960. Το έδαφος της Δημοκρατίας περιλαμβάνει το σύνολο της νήσου, εκτός των περιοχών των ανεξαρτήτων βάσεων.

— Το Ηνωμένο Βασίλειο δεν αναγνωρίζει την «Τουρκική Δημοκρατία Βόρειας Κύπρου» και αυτή δεν αναγνωρίζεται από κανένα άλλο κράτος μέλος.

— Από το 1974, μια ζώνη ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών διατέμνει τη νήσο της Κύπρου. Σχεδόν ολόκληρη η τουρκοκυπριακή κοινότητα κατοικεί σήμερα προς βορράν της εν λόγω ζώνης ασφαλείας.

— Σημαντικές ποσότητες εσπεριδοειδών και γεωμήλων εισάγονται στο Ηνωμένο Βασίλειο από το προς βορράν της ζώνης ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών κείμενο τμήμα της Κύπρου.

— Κανένα από τα πιστοποιητικά κυκλοφορίας των εμπορευμάτων EUR. 1 ή τα πιστοποιητικά φυτοϋγειονομικού ελέγχου που συνοδεύουν τα εσπεριδοειδή ή τα γεώμηλα που εισάγονται στο Ηνωμένο Βασίλειο από το προς βορράν της ζώνης ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών κείμενο τμήμα της Κύπρου δεν εκδίδεται από τις αρχές της ΚΔ.

— Οι βρετανικές τελωνειακές αρχές, επιφορτισμένες με τον έλεγχο των πιστοποιητικών κυκλοφορίας EUR. 1, αρνήθηκαν να δεχθούν τα εκδοθέντα από την «Τουρκική Δημοκρατία Βόρειας Κύπρου» πιστοποιητικά. Οι αρχές εξακολουθούν να δέχονται τα πιστοποιητικά EUR. 1 που συνοδεύουν εμπορεύματα εξαχθέντα από το προς βορράν της ζώνης ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών κείμενο τμήμα της Κύπρου και σφραγισθέντα στο όνομα των «τελωνειακών αρχών της Κύπρου», ακόμη και αν το πιστοποιητικό κυκλοφορίας δεν εκδόθηκε από τις αρχές της ΚΔ.

— Ομοίως, οι αρμόδιες βρετανικές αρχές δεν δέχονται τα πιστοποιητικά φυτοϋγειονομικού ελέγχου που εκδόθηκαν στο όνομα της «Τουρκικής Δημοκρατίας Βόρειας Κύπρου». Δέχονται, πάντως, τα εκδοθέντα στο προς βορράν της ζώνης ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών κείμενο τμήμα της Κύπρου πιστοποιητικά φυτοϋγειονομικού ελέγχου, τα οποία συνοδεύουν τα αποστελλόμενα από το τμήμα αυτό της νήσου προϊόντα. Ορισμένα από τα πιστοποιητικά αυτά εκδόθηκαν στο όνομα της «Κυπριακής Δημοκρατίας — τουρκικού ομόσπονδου κράτους της Κύπρου»· πάντως, τουλάχιστον από το 1991, τα πιστοποιητικά αυτά εκδίδονται στο όνομα της «Κυπριακής Δημοκρατίας — Υπουργείο Γεωργίας».

5. Η απαίτηση πιστοποιητικού καταγωγής στο πλαίσιο εισαγωγής από την Κυπριακή Δημοκρατία, ανάγεται στη συμφωνία συνδέσεως που συνήφθη το 1972 μεταξύ της Ευρωπαϊκής Κοινότητας και της Κυπριακής Δημοκρατίας [1]. Η συμφωνία θεσπίζει προτιμησιακό καθεστώς για τα προϊόντα καταγωγής Κύπρου [2]. Η προτίμηση αυτή εξαρτάται από την απόδειξη της καταγωγής των κυπριακών προϊόντων. Οι σχετικές με την απόδειξη της καταγωγής απαιτήσεις προβλέπονται στο πρωτόκολλο του 1977, περί του ορισμού της εννοίας των «καταγομένων προϊόντων» και των μεθόδων διοικητικής συνεργασίας (στο εξής: πρωτόκολλο του 1977 περί της καταγωγής των προϊόντων) [3]. Από το πρωτόκολλο προκύπτει ότι τα πιστοποιητικά — καλούμενα πιστοποιητικά κυκλοφορίας EUR. 1 (στο εξής: πιστοποιητικά καταγωγής) — πρέπει να εκδίδονται από τις «τελωνειακές αρχές του κράτους εξαγωγής».

6. Η απαίτηση πιστοποιητικού φυτοϋγειονομικού ελέγχου ανάγεται στην οδηγία 77/93/ΕΟΚ, της 21ης Δεκεμβρίου 1976, περί των μέτρων προστασίας κατά της εισαγωγής στα κράτη μέλη οργανισμών επιβλαβών για τα φυτά ή τα φυτικά προϊόντα (στο εξής: φυτοϋγειονομική οδηγία) [4]. Κατά το άρθρο 12, παράγραφος 1, στοιχείο β', τα πιστοποιητικά εκδίδονται από τις «εγκεκριμένες για τον σκοπό αυτόν υπηρεσίες (...) με βάση τις νομοθετικές ή κανονιστικές διατάξεις της χώρας» [5]. Τα εσπεριδοειδή (εξαιρέσει των λεμονιών) και τα γεώμηλα αποτελούν μέρος των προϊόντων τα οποία, σύμφωνα με το παράρτημα V της οδηγίας, πρέπει να συνοδεύονται από το προβλεπόμενο στο άρθρο 12 πιστοποιητικό φυτοϋγειονομικού ελέγχου.

7. Τα προδικαστικά ερωτήματα που υπέβαλε στο Δικαστήριο το High Court of Justice έχουν ως εξής:

«1) Οσάκις οι εισαγωγές σε κράτος μέλος εσπεριδοειδών ή γεωμήλων καταγωγής Κύπρου συνοδεύονται από πιστοποιητικά κυκλοφορίας των εμπορευμάτων EUR. 1 εκδοθέντα από την τουρκοκυπριακή κοινότητα του προς βορράν της ζώνης ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών κειμένου

1 — Βλ. συναφώς τον κανονισμό (ΕΟΚ) 1246/73 του Συμβουλίου, της 14ης Μαΐου 1973, περί συνάψεως της συμφωνίας συνδέσεως μεταξύ της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας και της Δημοκρατίας της Κύπρου, και στον οποίο είναι προσαρτημένο το κείμενο της συμφωνίας (ΕΕ ειδ. έκδ. 11/005, σ. 5).

2 — Η συμφωνία συνδέσεως προβλέπει μια ολοένα στενότερη συνεργασία μεταξύ της Κοινότητας και της Κύπρου. Σε ένα πρώτο στάδιο, που θα έπρεπε να περατωθεί τον Ιούνιο 1977 αλλά παρατάθηκε έως το τέλος 1987, πραγματοποιήθηκε αμοιβαία μείωση των δασμών επί των βιομηχανικών και γεωργικών προϊόντων. Ένα πρόσθετο πρωτόκολλο στη συμφωνία συνδέσεως, το οποίο άρχισε να ισχύει την 1η Ιανουαρίου 1988, διέπει το δεύτερο στάδιο και έχει ως σκοπό τη δημιουργία τελωνειακής ενώσεως μεταξύ της Κοινότητας και της Κύπρου. Το δεύτερο αυτό στάδιο κατανέμεται σε δύο φάσεις, η πρώτη φάση, από το 1988 έως το 1997, συνεπάγεται μεταξύ άλλων νέα μείωση των δασμών και την κατάργηση των ποσοτικών περιορισμών.

3 — Το πρωτόκολλο αυτό εγκρίθηκε από την Κοινότητα με τον κανονισμό (ΕΟΚ) 2907/77 του Συμβουλίου, της 20ής Δεκεμβρίου 1977, περί συνάψεως του προσθέτου πρωτοκόλλου της συμφωνίας συνδέσεως μεταξύ της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας και της Κυπριακής Δημοκρατίας (ΕΕ ειδ. έκδ. 11/009, σ. 84). Το πρωτόκολλο, το οποίο αποτελεί αναθεωρημένη έκδοση του αρχικού πρωτοκόλλου του 1972, συνιστά παράρτημα της συμφωνίας συνδέσεως του 1972.

4 — (ΕΕ ειδ. έκδ. 03/017, σ. 3). Η οδηγία αυτή τροποποιήθηκε κατ' επανάληψη. Μεταξύ των πιο σημαντικών για την παρούσα υπόθεση τροποποιήσεων υπάρχουν αυτές που θεσπίστηκαν με τις οδηγίες 80/392/ΕΟΚ (ΕΕ ειδ. έκδ. 03/028, σ. 117) και 85/574/ΕΟΚ (ΕΕ L 372, σ. 25).

5 — Η διάταξη αυτή προβλέπει καταρχήν ότι τα πιστοποιητικά φυτοϋγειονομικού ελέγχου πρέπει να εκδίδονται από τις αρμόδιες για τον σκοπό αυτό αρχές στο πλαίσιο της Διεθνούς Συμφωνίας για την Προστασία των Φυτών. Το τμήμα αυτό της διατάξεως δεν εφαρμόζεται όσον αφορά την Κύπρο, η οποία δεν προσεχώρησε στη Διεθνή Συμφωνία για την Προστασία των Φυτών.

τμήματος της Κύπρου και όχι από εξουσιοδοτημένους από την Κυπριακή Δημοκρατία δημοσίους υπαλλήλους, το κοινοτικό δίκαιο:

α) απαγορεύει στο κράτος μέλος να επιτρέψει τις εν λόγω εισαγωγές;

β) υποχρεώνει το κράτος μέλος να δεχθεί τα εν λόγω πιστοποιητικά;

2) Οσάκις οι εισαγωγές σε κράτος μέλος εσπεριδοειδών (εκτός λεμονιών) και γεωμήλων καταγωγής Κύπρου συνοδεύονται από πιστοποιητικά φυτοϋγειονομικού ελέγχου εκδοθέντα από την τουρκοκυπριακή κοινότητα στο προς βορράν της ζώνης ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών κείμενο τμήμα της Κύπρου και όχι από δεόντως εξουσιοδοτημένους από την Κυπριακή Δημοκρατία δημοσίους υπαλλήλους, το κοινοτικό δίκαιο:

α) απαγορεύει στο κράτος μέλος να επιτρέψει τις εν λόγω εισαγωγές;

β) υποχρεώνει το κράτος μέλος να δεχθεί τα εν λόγω πιστοποιητικά;

3) Θα είναι διαφορετική η απάντηση στα ανωτέρω ερωτήματα 1 και 2:

α) αν ήταν αδύνατο στην πράξη στους εξαγωγείς από το προς βορράν της ζώνης ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών κείμενο τμήμα της Κύπρου να λάβουν από την Κυπριακή Δημοκρατία τα πιστοποιητικά που πρέπει να συνοδεύουν τα προϊόντα τους;

β) αν υπήρχαν σοβαρά εμπόδια στις εξαγωγές από το προς βορράν της ζώνης ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών κείμενο τμήμα της Κύπρου μέσω του τμήματος της Κύπρου που τελεί υπό τον πραγματικό έλεγχο της Κυβερνήσεως της Κυπριακής Δημοκρατίας;

γ) αν οι διαδικασίες εκδόσεως και ελέγχου των εν λόγω πιστοποιητικών στο προς βορράν της ζώνης ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών κείμενο τμήμα της Κύπρου είναι τόσο αξιόπιστες όσο και οι διαδικασίες που εφαρμόζονται στο τμήμα της Κύπρου που τελεί υπό τον πραγματικό έλεγχο της Κυβερνήσεως της Κυπριακής Δημοκρατίας;

4) Θα ήταν διαφορετική η απάντηση στο ανωτέρω ερώτημα 2, αν η πείρα από

τους ελέγχους που πραγματοποιήθηκαν εντός του κράτους μέλους αποδείκνυε ότι δεν υπάρχει διαφορά μεταξύ του επιπέδου υγιεινότητας αυτών των εισαγομένων από το προς βορράν της ζώνης ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών κείμενο τμήμα της Κύπρου προϊόντων και εκείνου των εισαγομένων από το τμήμα της Κύπρου που τελεί υπό τον πραγματικό έλεγχο της Κυβερνήσεως της Κυπριακής Δημοκρατίας προϊόντων;

5) Έχει σημασία, για τις απαντήσεις στα ερωτήματα 3α ή 3β, να καθοριστεί αν, και σε ποιο βαθμό, προκλήθηκε αδυναμία ή εμπόδιο από την τουρκοκυπριακή κοινότητα στο προς βορράν της ζώνης ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών κείμενο τμήμα της Κύπρου και/ή από την Κυπριακή Δημοκρατία και, αν αυτό συμβαίνει, τι αλλάζει με αυτό;»

8. Ενώπιον του Δικαστηρίου, οι αιτούντες της κύριας δίκης, η Κυβέρνηση του Ηνωμένου Βασιλείου και η Ελληνική Κυβέρνηση, καθώς και η Επιτροπή κατέθεσαν παρατηρήσεις. Επιπλέον, παρατηρήσεις υπέβαλαν κατά την προφορική διαδικασία η Ιρλανδική Κυβέρνηση και δύο εταιρίες οι οποίες εξάγουν εσπεριδοειδή και γεώμηλα, αντιστοίχως, από το προς βορράν της ζώνης ασφαλείας κείμενο τμήμα της Κύπρου και εισάγουν τα εν λόγω προϊόντα στην Κοινότητα.

Μερικές διευκρινίσεις περί πραγματικών και νομικών στοιχείων

9. Το σοβαρό ερώτημα, επί του οποίου το Δικαστήριο καλείται να αποφανθεί εν προκειμένω, ανάγεται στην εκ των πραγμάτων διχοτόμηση της Κύπρου σε μια ζώνη, όπου οι αρχές της Κυπριακής Δημοκρατίας εξακολουθούν να ασκούν πλήρως τις αρμοδιότητές τους και μια ζώνη — το προς βορράν της ζώνης ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών κείμενο τμήμα — όπου οι αρχές της Κυπριακής Δημοκρατίας δεν μπορούν εκ των πραγμάτων να ασκούν τις εκ του Συντάγματος αρμοδιότητές τους [6]. Το τελευταίο αυτό τμήμα της νήσου, όπου η πλειοψηφία του τουρκοκυπριακού πληθυσμού είναι επί του παρόντος εγκατεστημένη, αντιπροσωπεύει 37 % του εδάφους της Κύπρου και έχει περίπου 130 000 κατοίκους, δηλαδή πλέον του ενός πέμπτου του κυπριακού πληθυσμού, επί συνόλου περίπου 700 000 κατοίκων [7].

6 — Στη Γνώμη της Επιτροπής για την αίτηση προσχωρήσεως της Δημοκρατίας της Κύπρου, *Δελτίο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων*, Συμπλήρωμα 5/93, σ. 7, αναφέρονται τα εξής:
«Η συνύπαρξη των δύο κοινοτήτων, της ελληνικής και της τουρκικής, με διαφορετική γλώσσα, πολιτιστική ταυτότητα, θρησκεία και εθνική παράδοση, αποτελεί την αιτία για την ταραγμένη ιστορία αυτής της νέας Δημοκρατίας, τη διάσπαρτη από κρίσεις και εκρήξεις βίας μεταξύ των δύο κοινοτήτων, που αποκορυφώθηκαν το 1974 με πραξικόπημα που υποκινήθηκε από τους υποστηρικτές της ενώσεως της νήσου με την Ελλάδα, το οποίο ακολούθησε η στρατιωτική επέμβαση της Τουρκίας. Η κρίση του Αυγούστου 1974 και η κατοχή ενός τμήματος του εδάφους από τον τουρκικό στρατό, που είχε ως αποτέλεσμα την de facto διαίρεση της νήσου σε δύο μέρη, προκάλεσαν μαζικές μετακινήσεις του πληθυσμού εκατέρωθεν της γραμμής καταπαύσεως του πυρός και, ιδιαίτερα, από τον βορρά προς τον νότο της νήσου (...) Κατά το έτος 1992, φάνηκε καταρχάς ότι οι διακοινοτικές διαπραγματεύσεις, που διεξήχθησαν υπό τις καλές υπηρεσίες του Γενικού Γραμματέα των Ηνωμένων Εθνών, θα μπορούσαν να οδηγήσουν σταδιακά σε λύση βασισμένη σε δικοινοτική και διζωνική ομοσπονδία. Οι αρχές της λύσεως αυτής εγκρίθηκαν ομόφωνα από το Συμβούλιο Ασφαλείας τον Απρίλιο 1992 (ψήφισμα 774/92). Οι διακοινοτικές συζητήσεις που διεξήχθησαν τον Οκτώβριο και τον Νοέμβριο 1992, ωστόσο, κατέδειξαν ότι παρέμεναν ακόμη πολλές διαφωνίες συμπεριλαμβανομένων και αυτών επί των γενικών αρχών και των θεσμικών πλευρών της μελλοντικής ομοσπονδίας. Οι συζητήσεις επαναλήφθηκαν την άνοιξη 1993 και παρόλον που εξακολουθεί να υπάρχει η ελπίδα για κατάληξη σε τελική συμφωνία, δεν μπορεί σήμερα να αποκλειστεί το ενδεχόμενο της παρατάσεως των διαφωνιών.»

7 — Η Γνώμη της Επιτροπής για την αίτηση προσχωρήσεως της Κυπριακής Δημοκρατίας, σ. 11, αναφέρει ότι, στο προς βορράν της ζώνης ασφαλείας κείμενο τμήμα της Κύπρου διαβιούν, επιπλέον, στρατιωτική δύναμη περίπου 30 000 ανδρών και περίπου 45 έως 50 000 Τούρκων εποίκων.

10. Το βόρειο τμήμα της Κύπρου καλείται, τουλάχιστον από το 1975, τουρκικό ομόσπονδο κράτος της Κύπρου.

11. Η τουρκική εισβολή και η de facto διχοτόμηση της νήσου που προκλήθηκε από αυτήν αναφέρθηκαν σε σειρά ψηφισμάτων του Συμβουλίου Ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών και της Γενικής Συνελεύσεως των Ηνωμένων Εθνών [8]. Τα ψηφίσματα αυτά ζητούν κατ' ουσίαν τον τερματισμό της εξωτερικής στρατιωτικής επεμβάσεως, τον σεβασμό της εδαφικής ακεραιότητας της Κύπρου και την εξεύρεση ειρηνικής λύσεως από τα μέρη.

12. Τον Νοέμβριο 1983, η εγκατεστημένη βορείως της ζώνης ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών τουρκοκυπριακή κοινότητα κήρυξε την ανεξαρτησία της ως κράτους υπό το όνομα «Τουρκική Δημοκρατία Βόρειας Κύπρου». Το Συμβούλιο Ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών διαφώνησε με την εν λόγω προσπάθεια δημιουργίας αυτού του κράτους. Με το ψήφισμα 541/1983, το Συμβούλιο Ασφαλείας θεώρησε την κήρυξη ανεξαρτησίας ως «νομικώς άκυρη και (ζήτησε) να ανακληθεί». Με το ψήφισμα 550/1984, το Συμβούλιο Ασφαλείας επανέλαβε «την απευθυνθείσα προς όλα τα κράτη έκκληση να μην αναγνωρίσουν το φερόμενο κράτος, καλούμενο "Τουρκική Δημοκρατία Βόρειας Κύπρου", που δημιουργήθηκε με την απόσχιση, και τους (ζήτησε) να μη ενθαρρύνουν ή βοηθούν κατά κανένα τρόπο την προαναφερθείσα αποσχισθείσα οντότητα». Κανένα κράτος, εξαιρέσει της Τουρκίας, δεν αναγνώρισε τη φερομένη Τουρκική Δημοκρατία Βόρειας Κύπρου [9].

13. Η Επιτροπή και το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, καθώς και οι Υπουργοί Εξωτερικών της Κοινότητας, συνελθόντες στο πλαίσιο της ευρωπαϊκής πολιτικής συνεργασίας διαφώνησαν έναντι της μονομερούς διακηρύξεως περί ανεξαρτησίας, στις 16 και 17 Νοεμβρίου 1983, με διακηρύξεις ή ψηφίσματα, και επανέλαβαν την υποστήριξη τους προς τη νόμιμη Κυβέρνηση της Κυπριακής Δημοκρατίας. Με διακήρυξη της 27ης Μαρτίου 1984, οι Υπουργοί Εξωτερικών, συνελθόντες στο πλαίσιο της ευρωπαϊκής πολιτικής συνεργασίας, υποστήριξαν το ψήφισμα 541/1983 του Συμβουλίου Ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών και εξέφρασαν τη δυσαρέσκειά τους για το ότι η Τουρκία αναγνώρισε τη φερομένη Τουρκική Δημοκρατία Βόρειας Κύπρου.

14. Μπορεί να θεωρηθεί ως αποδεδειγμένο ότι οι εξαγωγές από το προς βορράν της ζώνης ασφαλείας κείμενο τμήμα πραγματοποιούνται μόνο από το τμήμα αυτό της Κύπρου και ότι συνίστανται κυρίως σε εξαγωγές γεωργικών προϊόντων, κατ' ουσίαν προοριζομένων για την Κοινότητα και την Τουρκία.

15. Με τις παρατηρήσεις της, η Επιτροπή ανέφερε ότι τα ιδιάζοντα προβλήματα, που

8 — Ψηφίσματα *του Συμβουλίου Ασφαλείας*, 353/1974, 354/1974, 355/1974, 357/1974, 358/1974, 360/1974 και 365/1974, καθώς και το ψήφισμα 3212/XXIX της Γενικής Συνελεύσεως.

9 — Η Γαλλία και το Ηνωμένο Βασίλειο, καθώς και οι Κάτω Χώρες, που ήσαν την εποχή εκείνη επίσης μέλη του Συμβουλίου Ασφαλείας, ψήφισαν το ψήφισμα 541 καθώς και το ψήφισμα 550.

ανέκυψαν λόγω της de facto διχοτομήσεως της Κύπρου, εξετάσθηκαν από το Συμβούλιο Συνδέσεως και ότι, στο πλαίσιο αυτό, ο εκπρόσωπος της Κοινότητας εξέφρασε την άποψη ότι έπρεπε να αποδοθεί αποφασιστική σημασία στο άρθρο 5 της συμφωνίας συνδέσεως που αφορά την απαγόρευση των διακρίσεων μεταξύ των εγκατεστημένων στην Κύπρο υπηκόων και εταιριών.

16. Μετά τη διακήρυξη περί ανεξαρτησίας του Νοεμβρίου 1983, η Κυβέρνηση της Κυπριακής Δημοκρατίας, σύμφωνα με τις παρασχεθείσες από την Επιτροπή πληροφορίες, προέβη σε ρηματική διακοίνωση προς την Επιτροπή, με την οποία διευκρίνισε ότι μόνο τα εμπορεύματα που συνοδεύονται από πιστοποιητικά εκδοθέντα από την επίσημη κυβέρνηση, και τα οποία εξήχθησαν διά θαλάσσης ή αεροπορικώς υπό τον έλεγχο της κυβερνήσεως, πληρούν τους όρους της συμφωνίας συνδέσεως.

17. Η Επιτροπή ανέφερε ότι η ίδια ήταν ανέκαθεν της γνώμης ότι οι αρχές των κρατών μελών μπορούν νομίμως να δέχονται τις εισαγωγές που προέρχονται από το προς βορράν της ζώνης ασφαλείας κείμενο τμήμα της Κύπρου, όταν τα υπό εξέταση εμπορεύματα συνοδεύονται από τα απαιτούμενα πιστοποιητικά καταγωγής και φυτοϋγειονομικού ελέγχου, εκδοθέντα από την εγκατεστημένη στο τμήμα αυτό της Κύπρου τουρκοκυπριακή κοινότητα, εφόσον τα πιστοποιητικά αυτά δεν εκδίδονται στο όνομα της «Τουρκικής Δημοκρατίας Βόρειας Κύπρου» ή με οποιαδήποτε άλλη ανάλογη ονομασία.

18. Η Επιτροπή ανέφερε ότι ενημέρωσε συναφώς τα όργανα του Συμβουλίου ότι, αφού έλαβε την προαναφερθείσα ρηματική διακοίνωση, ζήτησε ρητώς ακριβείς οδηγίες του Συμβουλίου. Το Συμβούλιο εξέτασε κατά το τέλος του 1983 και την αρχή του 1984 τη θέση των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων έναντι του προς βορράν της ζώνης ασφαλείας κειμένου τμήματος της νήσου. Σύμφωνα με τις παρατηρήσεις της Επιτροπής, οι συζητήσεις αυτές κατέληξαν στην επιβεβαίωση του ότι η συμφωνία συνδέσεως και το δεύτερο χρηματοδοτικό πρωτόκολλο πρέπει να εφαρμόζονται επ' ωφελεία όλου του πληθυσμού της νήσου, χωρίς εντούτοις να είναι δυνατό να συναχθούν από τις συζητήσεις αυτές ακριβείς ενδείξεις ως προς την αντιμετώπιση που πρέπει να επιφυλαχθεί στα πιστοποιητικά για τα οποία τώρα πρόκειται.

19. Η Επιτροπή επισήμανε ότι ανέκαθεν προμήθευε στις αρμόδιες αρχές των κρατών μελών τις σφραγίδες και τις υπογραφές που χρησιμοποιούσε η εγκατεστημένη προς βορράν της ζώνης ασφαλείας τουρκοκυπριακή κοινότητα.

20. Εντούτοις, η Επιτροπή αναγνώρισε ότι η συμπεριφορά της στο ζήτημα αυτό δεν υπήρξε απολύτως συνεπής. Έτσι, ο Legras, γενικός διευθυντής της Γενικής Διευθύνσεως VI (Γενική Διεύθυνση Γεωργίας) απηύθυνε, προς το τέλος του 1989, κατόπιν καταγγελιών σχετικά με τη διαφορετική μεταχείριση εντός των κρατών μελών όσον αφορά τα πιστοποιητικά φυτοϋγειονομικού ελέγχου, στους μονίμους αντιπροσώπους

των κρατών μελών στις Βρυξέλλες ένα έγγραφο, στο οποίο ανέφερε, μεταξύ άλλων, τα εξής:

«Στην περίπτωση της Κύπρου, το άρθρο 12, παράγραφος 1, στοιχείο β', (της φυτοϋγειονομικής οδηγίας) πρέπει να ερμηνεύεται υπό την έννοια ότι μόνες εγκεκριμένες υπηρεσίες είναι εκείνες που εξουσιοδοτούνται προς τούτο με τις νομοθετικές ή κανονιστικές διατάξεις της Δημοκρατίας της Κύπρου. Πράγματι, η θέση της Κοινότητας είναι σαφής επί του θέματος: αν η συμφωνία συνδέσεως που έχει συναφθεί με την Κύπρο προορίζεται για να εφαρμόζεται επ' ωφελεία όλου του πληθυσμού της νήσου, η μόνη αναγνωρισμένη κυβέρνηση είναι εκείνη της Δημοκρατίας της Κύπρου. Για τον λόγο αυτό, τα προϊόντα που κυκλοφορούν συνοδευόμενα από φυτοϋγειονομικό πιστοποιητικό, κατά την έννοια της οδηγίας 77/93/ΕΟΚ, και προέρχονται από το βόρειο τμήμα της νήσου μπορούν να θεωρηθούν ότι πληρούν τις προϋποθέσεις της ανωτέρω οδηγίας μόνο εφόσον το πιστοποιητικό φέρει την ένδειξη "Δημοκρατία της Κύπρου" και έχει εκδοθεί από τις αρμόδιες αρχές της εν λόγω Δημοκρατίας. Καμία άλλη ονομασία, όπως, για παράδειγμα, "τουρκικό ομόσπονδο κράτος της Κύπρου" ή "Τουρκική Δημοκρατία Βόρειας Κύπρου", δεν αναγνωρίζεται από την Κοινότητα.»

21. Η νομιμότητα του εγγράφου αυτού αποτέλεσε αντικείμενο της προσφυγής στην υπόθεση C-50/90, Sunzest (Europe) και Sunzest (Nederlands) κατά Επιτροπής, την οποία το Δικαστήριο απέρριψε ως απαράδεκτη με Διάταξη της 13ης Ιουνίου 1991 [10], διαπιστώνοντας ότι το έγγραφο αυτό δεν αποτελούσε απόφαση κατά την έννοια του άρθρου 173 της Συνθήκης ΕΟΚ.

22. Η Επιτροπή ανέφερε ότι τουλάχιστον «ορισμένος αριθμός» κρατών μελών αναγνωρίζουν τα πιστοποιητικά καταγωγής και ότι, τουλάχιστον «μερικά» από αυτά αναγνωρίζουν τα πιστοποιητικά φυτοϋγειονομικού ελέγχου.

23. Η Επιτροπή δεν ήταν σε θέση να παράσχει έγκυρες πληροφορίες σχετικά με τον τρόπο που αντιμετωπίζονται τα εισαγόμενα από το προς βορράν της ζώνης ασφαλείας κείμενο τμήμα της Κύπρου εμπορεύματα, όταν τα εμπορεύματα αυτά δεν συνοδεύονται από πιστοποιητικά εκδοθέντα από τις αρμόδιες αρχές της Κυπριακής Δημοκρατίας.

24. Οι δύο «τουρκοκυπριακές» εταιρίες, οι οποίες ανέπτυξαν τις παρατηρήσεις τους κατά τη διάρκεια της προφορικής διαδικασίας, ανέφεραν ότι έχουν αποθήκη εμπορευμάτων στο Ρόττερνταμ και ότι εισάγουν απευθείας, με προορισμό αρκετά κράτη μέλη, βάσει πιστοποιητικών εκδοθέντων από την εγκατεστημένη βορείως της ζώνης ασφαλείας τουρκοκυπριακή κοινότητα [11].

10 — Συλλογή 1991, σ. I-2917.

11 — Εκτός του Ηνωμένου Βασιλείου, τα λοιπά αναφερθέντα κράτη μέλη ήσαν το Βέλγιο, η Γαλλία, η Γερμανία, η Ιρλανδία, η Ιταλία και οι Κάτω Χώρες.

Επί του περιεχομένου των ερωτημάτων 3 και 4

25. Όπως φαίνεται, τα ερωτήματα του High Court διατυπώνονται κατά τέτοιο τρόπο ώστε τα δύο πρώτα θέτουν κατ' ουσίαν το ερώτημα αν είναι δυνατό για τις αρχές των κρατών μελών, στο πλαίσιο της εισαγωγής εμπορευμάτων προερχομένων από το προς βορράν της ζώνης ασφαλείας κείμενο τμήμα της Κύπρου, να δέχονται πιστοποιητικά εκδοθέντα από την εγκατεστημένη στο τμήμα αυτό της Κύπρου τουρκοκυπριακή κοινότητα, ενώ τα επόμενα θέτουν το ερώτημα αν τα πράγματα θα ήσαν διαφορετικά στην περίπτωση κατά την οποία ορισμένα περιστατικά θα εθεωρούντο ή όχι αποδειχθέντα.

Το πρώτο και το δεύτερο σκέλος του ερωτήματος 3 επιδιώκουν να διασαφηνιστεί αν η απάντηση στα δύο πρώτα ερωτήματα θα ήταν διαφορετική σε περίπτωση πρακτικής αδυναμίας για τους εξαγωγείς του τμήματος αυτού της Κύπρου να λαμβάνουν τα περί ων ο λόγος πιστοποιητικά από τις αρμόδιες αρχές της Κυπριακής Δημοκρατίας, ή σε περίπτωση σοβαρών εμποδίων για τους εξαγωγείς του τμήματος αυτού της Κύπρου που επιθυμούν να εξάγουν τα προϊόντα τους από το τμήμα της νήσου που βρίσκεται υπό τον πραγματικό έλεγχο της Κυβερνήσεως της Κυπριακής Δημοκρατίας.

Το τρίτο σκέλος του ερωτήματος 3 και το ερώτημα 4 επιδιώκουν να διασαφηνιστεί αν η απάντηση στα δύο πρώτα ερωτήματα θα ήταν διαφορετική στην περίπτωση κατά την οποία οι διαδικασίες ελέγχου στο πλαίσιο της εκδόσεως των πιστοποιητικών θα παρείχαν τα ίδια εχέγγυα αξιοπιστίας και σοβαρότητας στο προς βορράν της ζώνης ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών κείμενο τμήμα της Κύπρου, σε σχέση προς το ελεγχόμενο από την Κυβέρνηση της Κυπριακής Δημοκρατίας τμήμα της νήσου.

26. Η Κυβέρνηση του Ηνωμένου Βασιλείου ισχυρίστηκε ότι, στην πράξη, πρέπει να θεωρηθεί αποδεδειγμένο ότι είναι πρακτικώς αδύνατο — ή ότι υπάρχουν τουλάχιστον σοβαρά εμπόδια — για τους εξαγωγείς του προς βορράν της ζώνης ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών κείμενο τμήμα της Κύπρου να εξάγουν, αν αυτό δεν γίνεται με τα εκδοθέντα από την τουρκοκυπριακή κοινότητα του τμήματος αυτού της Κύπρου πιστοποιητικά. Ομοίως, η Κυβέρνηση του Ηνωμένου Βασιλείου ισχυρίζεται ότι έχει αποδειχθεί ότι οι διαδικασίες ελέγχου, τόσο της καταγωγής των εμπορευμάτων όσο και της υγιεινότητας των προϊόντων, παρέχουν στην πράξη, στο πλαίσιο των εξαγωγών που πραγματοποιούνται από το τμήμα αυτό της Κύπρου, όλα τα απαιτούμενα εχέγγυα. Με τις παρατηρήσεις που κατέθεσε στο πλαίσιο της παρούσας υποθέσεως [12], η Επιτροπή φαίνεται κατ' ουσίαν να συμμερίζεται την άποψη της Κυβερνήσεως του Ηνωμένου Βασιλείου και να θεωρεί αυτή την κατάσταση ως αποδεδειγμένη.

Οι αιτούντες της κύριας δίκης και η Ελληνική Κυβέρνηση αμφισβητούν ότι είναι αδύνατο ή ότι υφίστανται σοβαρά εμπόδια για

12 — Στη Γνώμη της Επιτροπής για την αίτηση προσχωρήσεως της Δημοκρατίας της Κύπρου αναφέρεται, στη σελίδα 7, ότι «η κυκλοφορία ανθρώπων, εμπορευμάτων και υπηρεσιών μέσω αυτής της γραμμής (καταπαύσεως του πυρός) απαγορεύεται — με ελάχιστες σπάνιες εξαιρέσεις».

τους εξαγωγείς του προς βορράν της ζώνης ασφαλείας κειμένου τμήματος της Κύπρου να εξάγουν βάσει των εκδοθέντων από τις αρμόδιες αρχές της Κυπριακής Δημοκρατίας πιστοποιητικών. Ταυτόχρονα ισχυρίζονται ότι υφίσταται ενδεχόμενος κίνδυνος, συνδεόμενος με την αποδοχή πιστοποιητικών εκδοθέντων από την τουρκοκυπριακή κοινότητα και ότι προσφάτως αποδείχθηκαν περιπτώσεις κατά τις οποίες τα πιστοποιητικά κυκλοφορίας χρησιμοποιήθηκαν καταχρηστικώς και τα πιστοποιητικά φυτοϋγειονομικού ελέγχου δεν παρείχαν τις επιθυμητές εγγυήσεις.

27. Μου φαίνεται δύσκολο να λάβω θέση επί των δύο πρώτων ερωτημάτων χωρίς να λάβω ως βάση, στο πλαίσιο της απαντήσεως που πρέπει να δοθεί σ' αυτά, τη μια ή την άλλη, αναφερομένη στα ερωτήματα 3 και 4, αντίληψη περί των πραγματικών ζητημάτων.

Μου φαίνεται ότι ενδείκνυται περισσότερο, στο πλαίσιο της απαντήσεως στα ερωτήματα αυτά, να λάβω ως βάση την άποψη των βρετανικών αρχών και της Επιτροπής.

Πρώτον, οι βρετανικές αρχές μοιάζουν, ερμηνεύοντας τους συναφείς κοινοτικούς κανόνες, να έχουν αποδώσει σημασία στο γεγονός ότι είναι αναγκαία και, επιπλέον, δικαιολογημένη η αποδοχή των περί ων ο λόγος πιστοποιητικών, ακριβώς επειδή· η πραγματική κατάσταση είναι αυτή που αυτές επικαλούνται.

Δεύτερον, δεν μπορεί να αποκλεισθεί ότι οι περί ων ο λόγος κοινοτικοί κανόνες μπορεί να ερμηνευθούν υπό την έννοια ότι είναι παράνομη η αποδοχή των πιστοποιητικών, ακόμη και αν πρέπει να θεωρηθεί ως ορθή η άποψη των βρετανικών αρχών και της Επιτροπής για το αληθές των πραγματικών περιστατικών.

28. Πρέπει επίσης να αναφερθεί συναφώς ότι δεν αμφισβητείται, ενόψει των υπαρχουσών πληροφοριών, ότι η εξαγωγή εμπορευμάτων προερχομένων από το προς βορράν της ζώνης ασφαλείας κείμενο τμήμα της Κύπρου, εφόσον πραγματοποιείται βάσει πιστοποιητικών εκδοθέντων από τις αρμόδιες αρχές της Κυπριακής Δημοκρατίας, προϋποθέτει ότι τα εν λόγω προϊόντα εξάγονται από την πράγματι ελεγχομένη από τις αρχές της Κυπριακής Δημοκρατίας ζώνη. Αυτό οφείλεται, απλούστατα, στο ότι η έκδοση των πιστοποιητικών προϋποθέτει μέτρα ελέγχου, στα οποία οι αρχές της Κυπριακής Δημοκρατίας δεν μπορούν να προβούν εντός του τμήματος της νήσου που βρίσκεται βορείως της ζώνης ασφαλείας.

Σχετικά με τα ερωτήματα 1 και 2

29. Τα ερωτήματα 1 και 2 βαίνουν παραλλήλως. Το πρώτο αφορά τα πιστοποιητικά καταγωγής, το δεύτερο τα πιστοποιητικά φυτοϋγειονομικού ελέγχου. Εκ πρώτης όψεως φαίνεται εύλογο να γίνει δεκτό ότι στα δύο ερωτήματα πρέπει να δοθεί απάντηση κατά τον ίδιο τρόπο. Το κρίσιμο ερώτημα στην υπόθεση αυτή είναι αν τα πιστοποιητικά, που εκδόθηκαν από φορείς οι οποίοι, κατά μία κατά λέξη ερμηνεία των συναφών κανόνων, δεν είναι αρμόδιοι για

την έκδοση των εν λόγω πιστοποιητικών, μπορούν εντούτοις, και ενόψει των ιδιαζουσών περιστάσεων στην προκειμένη περίπτωση, να αναγνωρίζονται από τις αρχές των κρατών μελών της Κοινότητας. Αυτοί που υπέβαλαν εν προκειμένω παρατηρήσεις συμφωνούν ότι στα δύο ερωτήματα μπορεί να δοθεί ενιαία απάντηση.

30. Πάντως, δεν μπορεί να αγνοηθεί ότι τα εν λόγω συστήματα κανόνων εμφανίζουν μεταξύ τους μη αμελητέες διαφορές. Το πιστοποιητικό καταγωγής βασίζεται στη συμφωνία συνδέσεως, εξού και η ανάγκη, ενδεχομένως, για την Κοινότητα να λάβει ιδιαίτερα υπόψη τους αντισυμβαλλομένους της στη συμφωνία κατά την ερμηνεία των κανόνων που διέπουν τα πιστοποιητικά καταγωγής. Το πιστοποιητικό φυτοϋγειονομικού ελέγχου βασίζεται σε μια οδηγία γενικής εφαρμογής, εκδοθείσα από την Κοινότητα. Οι σκοποί που αποτελούν τη βάση των δύο αυτών συστημάτων κανόνων είναι επίσης διαφορετικοί.

Θα ήταν λάθος να απορριφθεί εκ των προτέρων η σκέψη ότι οι διαφορές αυτές — και άλλες ακόμη — μπορεί να έχουν σημασία.

31. Επομένως, το επόμενο τμήμα θα είναι αφιερωμένο στην απάντηση στο πρώτο ερώτημα σχετικά με το πιστοποιητικό καταγωγής.

Σχετικά με το πρώτο ερώτημα

32. Ο αιτών της κύριας δίκης και η Ελληνική Κυβέρνηση ισχυρίζονται ότι είναι αντίθετο εν πάση περιπτώσει προς τους κανόνες της συμφωνίας συνδέσεως, που διέπουν τα πιστοποιητικά καταγωγής, τα κράτη μέλη να δέχονται, κατά την εισαγωγή εμπορευμάτων προερχομένων από την Κύπρο, άλλα πιστοποιητικά καταγωγής εκτός αυτών που εκδίδονται από τις αρμόδιες αρχές της Κυπριακής Δημοκρατίας.

33. Αναφέρονται στο γεγονός ότι από τα άρθρα 7 και 8 του πρωτοκόλλου του 1977, περί της καταγωγής των προϊόντων, προκύπτει ότι το πιστοποιητικό καταγωγής (πιστοποιητικό κυκλοφορίας των εμπορευμάτων EUR. 1) πρέπει να εκδίδεται από τις «τελωνειακές αρχές του κράτους εξαγωγής», δηλαδή από τις αρμόδιες αρχές της Κυπριακής Δημοκρατίας.

34. Επιπλέον, αναφέρονται στο γεγονός ότι από τα άρθρα 22 και 24 του πρωτοκόλλου προκύπτει ότι οι σχετικοί με την καταγωγή κανόνες δεν μπορούν να τίθενται σε εφαρμογή χωρίς τη συνεργασία των τελωνειακών αρχών του κράτους εξαγωγής με αυτές του κράτους εισαγωγής. Το άρθρο 22 ορίζει ότι «για να εξασφαλιστεί η ορθή εφαρμογή του παρόντος τίτλου, η Κύπρος και η Κοινότητα παρέχουν, μέσω των αντιστοίχων τελωνειακών τους διοικήσεων, αμοιβαία συνδρομή για τον έλεγχο της γνησιότητας των πιστοποιητικών κυκλοφορίας εμπορευμάτων EUR. 1 (...)». Το άρθρο 24, παράγραφος 1, προβλέπει ότι «ο εκ των υστέρων έλεγχος

των πιστοποιητικών κυκλοφορίας εμπορευμάτων EUR. 1 (...) διενεργείται δειγματοληπτικώς και κάθε φορά που οι τελωνειακές αρχές του κράτους εισαγωγής έχουν βάσιμες αμφιβολίες ως προς τη γνησιότητα του εγγράφου ή την ακρίβεια των πληροφοριών περί της πραγματικής καταγωγής του εν λόγω εμπορεύματος». Το άρθρο 24, παράγραφος 2, προβλέπει ότι «για την εφαρμογή της παραγράφου 1, οι τελωνειακές αρχές του κράτους εισαγωγής επαναποστέλλουν το πιστοποιητικό κυκλοφορίας εμπορευμάτων EUR. 1 (...) στις τελωνειακές αρχές του κράτους εξαγωγής, αναφέροντας τους ουσιαστικούς ή τυπικούς λόγους που δικαιολογούν την έρευνα». Το άρθρο 24, παράγραφος 3, προβλέπει ότι «τα αποτελέσματα του εκ των υστέρων ελέγχου γνωστοποιούνται το συντομότερο δυνατό στις τελωνειακές αρχές του κράτους εισαγωγής (...) Όταν οι τελωνειακές αρχές του κράτους εισαγωγής και εκείνες του κράτους εξαγωγής δεν δύνανται να ρυθμίζουν μεταξύ τους τις αμφισβητήσεις αυτές ή όταν δημιουργείται από τις αμφισβητήσεις πρόβλημα ερμηνείας του παρόντος πρωτοκόλλου, οι αμφισβητήσεις αυτές φέρονται ενώπιον της Επιτροπής Τελωνειακής Συνεργασίας».

Σχετικά με την απευθείας εφαρμογή των διατάξεων αυτών

35. Η Κυβέρνηση του Ηνωμένου Βασιλείου, υποστηριζομένη από την Επιτροπή, ισχυρίζεται ότι τους κανόνες σχετικά με την καταγωγή των προϊόντων, που περιλαμβάνονται στο πρωτόκολλο του 1977 (ιδίως τις διατάξεις που αφορούν το διοικητικό σύστημα), σε συνδυασμό με τη συμφωνία συνδέσεως, δεν μπορούν οι αιτούντες να τους επικαλούνται στο πλαίσιο υποθέσεως που έχει αχθεί ενώπιον των εθνικών δικαστηρίων.

Η Κυβέρνηση αναφέρεται στο γεγονός ότι η συμφωνία συνδέσεως έχει ως σκοπό την προοδευτική κατάργηση των εμποδίων στις εμπορικές συναλλαγές μεταξύ της Κοινότητας και της Κύπρου και την κατά τον τρόπο αυτό συμβολή στην ανάπτυξη του διεθνούς εμπορίου. Η συνεργασία αυτή πρέπει να πραγματοποιείται προοδευτικά και κατανέμεται, επομένως, σε αρκετά στάδια. Όλες οι διατάξεις, τις οποίες επικαλούνται οι αιτούντες, περιλαμβάνονται στο τμήμα του πρωτοκόλλου που αφορά το διοικητικό σύστημα σχετικά με τον έλεγχο της καταγωγής των προϊόντων. Ενόψει της διατυπώσεώς τους και του πλαισίου τους, η Κυβέρνηση του Ηνωμένου Βασιλείου θεωρεί ότι οι διατάξεις αυτές δεν πρέπει να θεωρούνται ότι έχουν απευθείας εφαρμογή ενώπιον των εθνικών δικαστηρίων.

36. Η άποψη αυτή δεν μπορεί να γίνει δεκτή.

Από τη νομολογία του Δικαστηρίου προκύπτει ότι διάταξη συμφωνίας που έχει συναφθεί από την Κοινότητα με τρίτη χώρα πρέπει να θεωρείται ότι έχει απευθείας εφαρμογή όταν, ενόψει του γράμματός της, καθώς και του αντικειμένου και της φύσεως της συμφωνίας, συνεπάγεται σαφή και συγκεκριμένη υποχρέωση, η οποία δεν εξαρτάται, ως προς την εφαρμογή ή τα αποτελέσματά της, από τη θέσπιση άλλης μεταγενέστερης πράξεως [13].

13 — Βλ. αποφάσεις της 30ής Σεπτεμβρίου 1987, 12/86, Demirel (Συλλογή 1987, σ. 3719, σκέψη 24), και της 26ης Οκτωβρίου 1982, 104/81, Kupferberg (Συλλογή 1982, σ. 3641, σκέψεις 22 και 23).

37. Οι συναφείς κανόνες του πρωτοκόλλου του 1977, περί της καταγωγής των προϊόντων, ανταποκρίνονται ασφαλώς στην απαίτηση να είναι ακριβείς και άνευ όρων, η δε Κυβέρνηση του Ηνωμένου Βασιλείου δεν προέβαλε καμία ιδιάζουσα περίσταση, όσον αφορά το αντικείμενο και τη φύση της συμφωνίας συνδέσεως, που να έχει ως αποτέλεσμα οι διατάξεις να μη έχουν άμεση εφαρμογή.

38. Σε πολλές υποθέσεις, το Δικαστήριο πράγματι ανέφερε ότι ανάλογες διατάξεις, περιλαμβανόμενες σε εμπορικές συμφωνίες συναφθείσες από την Κοινότητα με άλλες τρίτες χώρες, μπορούν να εφαρμόζονται από τα εθνικά δικαστήρια [14].

Σχετικά με την ερμηνεία του πρωτοκόλλου του 1977 περί της καταγωγής των προϊόντων

39. Αναφερόμενοι στις προαναφερθείσες διατάξεις του πρωτοκόλλου περί της καταγωγής των προϊόντων, οι αιτούντες της κύριας δίκης και η Ελληνική Κυβέρνηση ισχυρίζονται ότι είναι προδήλως αντίθετη προς το πρωτόκολλο η αποδοχή, στο πλαίσιο των εισαγωγών εμπορευμάτων καταγωγής Κύπρου, πιστοποιητικών εκδοθέντων από την τουρκοκυπριακή κοινότητα που είναι εγκατεστημένη στο προς βορράν της ζώνης ασφαλείας κείμενο τμήμα της Κύπρου. Τα πιστοποιητικά αυτά δεν εκδίδονται από τις κατά τη συμφωνία συνδέσεως αρμόδιες για την έκδοση των πιστοποιητικών αρχές και αποκλείεται, όσον αφορά την τουρκοκυπριακή κοινότητα που είναι εγκατεστημένη στο προς βορράν της ζώνης ασφαλείας κείμενο τμήμα της Κύπρου, να τεθεί σε εφαρμογή η συνεργασία μεταξύ των αρμοδίων αρχών του κράτους εξαγωγής και αυτών του κράτους εισαγωγής, η οποία, στο πλαίσιο του συστήματος των εφαρμοστέων κανόνων, συνιστά ασφαλώς ουσιώδες στοιχείο για τη διασφάλιση του ότι η προτίμηση παρέχεται μόνο στα προϊόντα καταγωγής Κύπρου.

40. Η Κυβέρνηση του Ηνωμένου Βασιλείου και η Επιτροπή δεν αμφισβητούν ότι τα πιστοποιητικά, που έγιναν δεκτά ως απόδειξη του ότι τα προϊόντα κατάγονται από το προς βορράν της ζώνης ασφαλείας κείμενο τμήμα της Κύπρου, δεν εκδίδονται από τις αρμόδιες δυνάμει της συμφωνίας συνδέσεως αρχές και ότι, λόγω της μη αναγνωρίσεως του τμήματος αυτού της Κύπρου, αποκλείεται να τεθεί πλήρως σε εφαρμογή η συνεργασία μεταξύ αρμοδίων αρχών, η οποία προβλέπεται από το πρωτόκολλο περί των προϊόντων καταγωγής.

41. Ισχυρίζονται πάντως, συμφωνούντες βασικώς, ότι η απόκλιση αυτή από τους κανόνες της συμφωνίας έχει ως βάση και δικαιολογείται από το γεγονός ότι, σύμφωνα με τη συμφωνία, λαμβάνονται επίσης υπόψη τα συμφέροντα του πληθυσμού της Κύπρου που είναι εγκατεστημένος βορείως της ζώνης ασφαλείας. Παρατηρούν ότι η συμφωνία συνδέσεως εφαρμόζεται επί του συνόλου του κυπριακού εδάφους — βλ. άρθρο 16 της συμφωνίας συνδέσεως — και αναφέρονται, ιδίως, στην περιλαμβανομένη

14 — Βλ. υπό την έννοια αυτή, τις αποφάσεις της 12ης Ιουλίου 1984, 218/83, Les Rapides Savoyards κ. λπ. (Συλλογή 1984, σ. 3105), και της 7ης Δεκεμβρίου 1993, C-12/92, Huygen κ. λπ. (Συλλογή 1993, σ. I-6381).

στο άρθρο 5 της συμφωνίας διάταξη, κατά το γράμμα της οποίας

«το καθεστώς των συναλλαγών μεταξύ των συμβαλλομένων μερών δεν δύναται να επιτρέπει διάκριση (...) μεταξύ των υπηκόων ή των εταιριών της Κύπρου».

42. Ισχυρίζονται ότι κατά τη σύναψη της συμφωνίας συνδέσεως είχε σαφώς συμφωνηθεί ότι τα εμπορικά πλεονεκτήματα που απορρέουν από τη συμφωνία θα πρέπει να επεκτείνονται επί του συνόλου του πληθυσμού της νήσου και ότι, μεταξύ άλλων, για τον σκοπό αυτό είχε προστεθεί η ρήτρα απαγορεύσεως των διακρίσεων που περιλαμβάνεται στο άρθρο 5. Επομένως, οι κανόνες σχετικά με την καταγωγή των προϊόντων πρέπει να ερμηνεύονται κατά τρόπο ώστε να μη αντιτίθενται προς τον θεμελιώδη σκοπό της συμφωνίας που συνίσταται στην προοδευτική κατάργηση των εμποδίων στο εμπόριο μεταξύ Κύπρου και Κοινότητας. Παραπέμπουν συναφώς στο άρθρο 3 της συμφωνίας συνδέσεως, κατά το οποίο τα συμβαλλόμενα μέρη αναλαμβάνουν την υποχρέωση να «απέχουν από κάθε μέτρο που είναι δυνατό να θέσει σε κίνδυνο την πραγματοποίηση των σκοπών της συμφωνίας».

43. Προς στήριξη της απόψεώς της, η Επιτροπή αναφέρεται στη γνωμοδότηση του Διεθνούς Δικαστηρίου (ΔΔ) στην υπόθεση Ναμίμπια [15]. Ισχυρίζεται ότι το ΔΔ καθόρισε με τη γνωμοδότησή του «ερμηνευτική γραμμή», από την οποία μπορεί να συναχθεί ότι η πολιτική της μη αναγνωρίσεως δεν μπορεί να φθάνει μέχρι του σημείου αρνήσεως στον πληθυσμό της Κύπρου των παρεχομένων από μια Συνθήκη πλεονεκτημάτων.

44. Η Κυβέρνηση του Ηνωμένου Βασιλείου και η Επιτροπή είναι της γνώμης ότι τα κράτη μέλη συνήγαγαν τα αναγκαία συμπεράσματα της μη αναγνωρίσεως του προς βορράν της ζώνης ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών κειμένου τμήματος της νήσου, εφόσον είναι βέβαιο ότι αρνούνται τα πιστοποιητικά που εκδίδονται υπό την ονομασία «Τουρκική Δημοκρατία Βόρειας Κύπρου» ή υπό οποιαδήποτε άλλη ονομασία της ιδίας τάξεως, και ότι τα κοινοτικά θεσμικά όργανα και οι αρχές των κρατών μελών δεν έχουν επίσημες επαφές με την τουρκοκυπριακή κοινότητα που είναι εγκατεστημένη στο τμήμα αυτό της Κύπρου.

Η εκ των πραγμάτων αποδοχή των πιστοποιητικών καταγωγής, που εκδίδονται από άλλες αρχές εκτός των αρμοδίων αρχών της Κυπριακής Δημοκρατίας, αποτελεί το αναγκαίο και δικαιολογημένο συμπέρασμα της λήψεως υπόψη των συμφερόντων όλου του πληθυσμού της Κύπρου ως ρητών και ουσιωδών συμφερόντων που πρέπει να κατευθύνουν την ερμηνεία και την εφαρμογή των διατάξεων της Συνθήκης.

15 — Γνωμοδότηση επί των νομικών συνεπειών για τα κράτη της διαρκούς παρουσίας της Νότιας Αφρικής στη Ναμίμπια (Νοτιοδυτική Αφρική) παρά το ψήφισμα 276 (1970) του Συμβουλίου Ασφαλείας, *Recueil des arrêts, avis consultatifs et ordonnances de la CIJ*, 1971.

45. Επιπλέον, τα πιστοποιητικά που εκδίδονται σε περίπτωση εξαγωγής από το προς βορράν της ζώνης ασφαλείας κείμενο τμήμα της Κύπρου ανταποκρίνονται, από ουσιαστική άποψη, στους ιδίους σκοπούς με αυτούς των πιστοποιητικών που εκδίδονται από τις αρμόδιες αρχές της Κυπριακής Δημοκρατίας, και είναι δυνατό, μέσω ανεπισήμων επαφών με την τουρκοκυπριακή κοινότητα, να λύνονται τα πρακτικά προβλήματα που ανακύπτουν λόγω του αδυνάτου της εφαρμογής της διοικητικής συνεργασίας που προβλέπεται από το πρωτόκολλο περί της καταγωγής των προϊόντων.

46. Τέλος, η Επιτροπή ισχυρίζεται ότι η νομική προσέγγιση, την οποία υποστηρίζει εν προκειμένω, ακολουθήθηκε, τουλάχιστον όσον αφορά τα πιστοποιητικά καταγωγής, κατά πάγιο τρόπο από τις υπηρεσίες της Επιτροπής και ότι αυτή ενημέρωσε σχετικώς τα όργανα του Συμβουλίου καθώς και τα κράτη μέλη. Εν πάση περιπτώσει, το Συμβούλιο εξέφρασε την καταρχήν συμφωνία του ως προς το ότι η συμφωνία αυτή πρέπει να εφαρμόζεται επί του συνόλου του πληθυσμού της Κύπρου και ορισμένα, τουλάχιστον, κράτη μέλη εφάρμοσαν τους κανόνες σύμφωνα με τη νομική αυτή αντίληψη.

47. Κατά τη γνώμη μου, είναι αναμφισβήτητο ότι η de facto διχοτόμηση του κυπριακού εδάφους, που ήταν η συνέπεια της εισβολής της Τουρκίας στην Κύπρο, συνεπήγετο προβλήματα για τις Ευρωπαϊκές Κοινότητες που ήταν δύσκολο να λυθούν άπαξ και τέθηκε η αρχή ότι η συμφωνία εξακολουθούσε να εφαρμόζεται επί του συνόλου της Κύπρου.

48. Καθώς την ίδια εποχή ετίθετο επίσης η αρχή ότι η συμφωνία έπρεπε, καθόσον ήταν δυνατό, να εξακολουθήσει να εφαρμόζεται επί του συνόλου του πληθυσμού της Κύπρου, είναι τουλάχιστον κατανοητό το ότι η Επιτροπή και οι βρετανικές αρχές έκριναν ότι η λύση έπρεπε να συνίσταται στην αποδοχή πιστοποιητικών εκδοθέντων από τους εκπροσώπους της τουρκοκυπριακής κοινότητας της Κύπρου που είναι εγκατεστημένοι βορείως της ζώνης ασφαλείας. Επίσης, είναι κατανοητό το ότι έγινε δεκτό ότι η λύση αυτή προϋπέθετε κατ' ανάγκη μια συνεργασία, ασφαλώς περιορισμένη και εντελώς ανεπίσημη, με την τουρκοκυπριακή κοινότητα, εφόσον υπογραμμιζόταν ότι δεν έπρεπε να εκλαμβάνεται αυτό ως οιαδήποτε αναγνώριση της φερομένης Τουρκικής Δημοκρατίας Βόρειας Κύπρου.

49. Κατά τη γνώμη μου, εντούτοις, υπάρχουν αρκετοί λόγοι που δείχνουν ότι δεν είναι δυνατό, βάσει της συμφωνίας, να επεκταθούν οι προτιμήσεις στους εξαγωγείς που χρησιμοποιούν πιστοποιητικά εκδοθέντα από την τουρκοκυπριακή κοινότητα που είναι εγκατεστημένη στο προς βορράν της ζώνης ασφαλείας τμήμα της Κύπρου.

50. Μια προτιμησιακή μεταχείριση της τουρκοκυπριακής κοινότητας προϋποθέτει την αποδοχή πιστοποιητικών εκδοθέντων από όργανα που δεν είναι αρμόδια σύμφωνα με τους κανόνες της συμφωνίας συνδέσεως και προϋποθέτουν, επιπλέον, την αποδοχή πιστοποιητικών εκδοθέντων από όργανα, με τα οποία οι αρχές των κρατών μελών — λόγω της πολιτικής της μη αναγνωρίσεως που υιοθετήθηκε από τα Ηνωμένα Έθνη — δεν συνεργάζονται. Επομένως, δεν πρόκειται απλώς για παράβαση

των κανόνων της συμφωνίας περί του καθορισμού της τυπικά αρμοδίας αρχής για την έκδοση των πιστοποιητικών, αλλά επίσης, και κυρίως, για αδυναμία τηρήσεως των κανόνων που αφορούν τη διοικητική συνεργασία, η οποία έπεται της εκδόσεως των πιστοποιητικών και η οποία έχει αποφασιστική σημασία για την αποτελεσματική λειτουργία των κανόνων σχετικά με την καταγωγή των προϊόντων.

51. Η σπουδαιότητα της συνεργασίας αυτής υπογραμμίσθηκε κατ' επανάληψη από το Δικαστήριο, για παράδειγμα με την απόφαση της 12ης Ιουλίου 1984, στην υπόθεση 218/83, Les Rapides Savoyards κ.λπ. [16], με την οποία το Δικαστήριο, στο πλαίσιο αναλόγων κανόνων της συμφωνίας ελευθέρων συναλλαγών με την Ελβετία, αποφάνθηκε ως εξής:

«Από το σύνολο των διατάξεων αυτών προκύπτει ότι ο καθορισμός της καταγωγής των εμπορευμάτων, σύμφωνα με το πρωτόκολλο 3, στηρίζεται σε κατανομή των αρμοδιοτήτων μεταξύ των τελωνειακών αρχών των συμβαλλομένων στη συμφωνία ελευθέρων συναλλαγών, υπό την έννοια ότι η καταγωγή καθορίζεται από τις αρχές του κράτους εξαγωγής, δεδομένου ότι ο έλεγχος λειτουργίας του συστήματος αυτού εξασφαλίζεται χάρη στη συνεργασία μεταξύ των ενδιαφερομένων υπηρεσιών και από τις δύο πλευρές (...)

Ο μηχανισμός αυτός δεν μπορεί να λειτουργήσει παρά μόνο αν η τελωνειακή υπηρεσία του κράτους εισαγωγής αναγνωρίζει τις εκτιμήσεις στις οποίες έχουν προβεί νόμιμα οι αρχές του κράτους εξαγωγής.

(...)

Δεν υπάρχει φόβος ότι η εφαρμογή των διατάξεων αυτών μπορεί να διευκολύνει καταχρηστική πρακτική, αν ληφθεί υπόψη το γεγονός ότι τα άρθρα 16 και 17 του πρωτοκόλλου 3, κυρίως στη νέα τους διατύπωση, έχουν ρυθμίσει με λεπτομέρειες τις μεθόδους συνεργασίας μεταξύ των ενδιαφερομένων τελωνειακών υπηρεσιών σε περίπτωση αμφισβητήσεων σχετικά με την καταγωγή ή σε περίπτωση απάτης των εξαγωγέων ή εισαγωγέων» (σκέψεις 26 έως 28).

52. Τα συμφέροντα ολοκλήρου του πληθυσμού της Κύπρου, στα οποία η Επιτροπή και η Κυβέρνηση του Ηνωμένου Βασιλείου αποδίδουν αποφασιστική σημασία για την ερμηνεία των διατάξεων της συμφωνίας, δεν μπορούν κατά τη γνώμη μου να δικαιολογήσουν την απομάκρυνση από τις σαφείς διατάξεις του πρωτοκόλλου του 1977 περί της καταγωγής των προϊόντων.

Είναι ακριβές ότι η συμφωνία εφαρμόζεται, από την άποψη του περιεχομένου της, επί του συνόλου του εδάφους της Κύπρου και είναι επίσης ακριβές ότι οι κανόνες όσον αφορά τις συναλλαγές που προβλέπονται από τη συμφωνία πρέπει να εφαρμόζονται κατά τρόπο μη εισάγοντα διακρίσεις επί του συνόλου του πληθυσμού της Κύπρου.

16 — Συλλογή 1984, σ. 3105.

Πρέπει επίσης να θεωρηθεί ως αποδεδειγμένο ότι η ειδική ρήτρα περί της απαγορεύσεως των διακρίσεων μεταξύ των ομάδων του πληθυσμού είχε, μεταξύ άλλων, ως σκοπό τη διασφάλιση ίσης μεταχειρίσεως του ελληνοκυπριακού πληθυσμού και του τουρκοκυπριακού πληθυσμού στην Κύπρο, κατά τη θέση σε εφαρμογή της συμφωνίας.

Μπορεί επίσης να θεωρηθεί ως αποδεδειγμένο ότι, κατά τη διάρκεια των συζητήσεων ως προς τον τρόπο με τον οποίο έπρεπε να αντιδράσουν στη de facto διχοτόμηση της νήσου, τα κράτη μέλη τόνισαν τη σημασία που απέδιδαν στο να εξακολουθήσει η συμφωνία να εφαρμόζεται σε όλον τον πληθυσμό και ότι, τουλάχιστον κάποια εποχή, η άποψη αυτή εξετάστηκε με κατανόηση από το Συμβούλιο Συνδέσεως, επίσης σε σχέση με τις συναλλαγές μεταξύ της Κύπρου και της Κοινότητας.

53. Εντούτοις, δεν προκύπτει από αυτό ότι οι προσπάθειες που καταβλήθηκαν, προκειμένου να επωφελείται ολόκληρος ο κυπριακός πληθυσμός από τα πλεονεκτήματα της συμφωνίας — ακόμη και μετά την πλήρη μεταβολή των πραγμάτων — μπορούν να έχουν ως αποτέλεσμα την απομάκρυνση από ουσιώδεις κανόνες, που αποτελούν μέρος της συμφωνίας και που συνιστούν προϋπόθεση της λειτουργίας της συμφωνίας σύμφωνα με τον σκοπό της. Οι προσπάθειες πρέπει να καταβάλλονται εντός του πλαισίου της συμφωνίας και λαμβανομένων προσηκόντως υπόψη των εννόμων συμφερόντων του άλλου συμβαλλομένου μέρους.

54. Έχει σημασία να λεχθεί συναφώς ότι η ανωτέρω αναφερθείσα κατανόηση, την οποία φαίνεται να επέδειξαν οι αρχές της Κυπριακής Δημοκρατίας κατά τη διάρκεια των συζητήσεων του Συμβουλίου Συνδέσεως σχετικά με την ανεύρεση λύσεως του εν λόγω προβλήματος, εξαφανίσθηκε μετά την εκ μέρους της τουρκοκυπριακής κοινότητας μονομερή και παράνομη διακήρυξη της ανεξαρτησίας της το 1983, πράγμα το οποίο πιθανώς προκάλεσε τη ρηματική διακοίνωση που αναφέρεται στο σημείο 16, με την οποία η Κυπριακή Δημοκρατία εξέφρασε την άποψη ότι η αποδοχή των πιστοποιητικών καταγωγής που εκδίδονται από άλλες αρχές εκτός αυτών της Κυπριακής Δημοκρατίας θα είναι αντίθετη προς τη συμφωνία συνδέσεως.

55. Επιπλέον, είναι σαφές ότι μπορούν πάντοτε, σε ορισμένο μέτρο, να λαμβάνονται υπόψη τα συμφέροντα ολοκλήρου του πληθυσμού της Κύπρου βάσει των ισχυουσών διατάξεων. Έτσι, ορισμένες πληροφορίες προερχόμενες από τον φάκελο δείχνουν ότι η συμφωνία εξακολουθεί να εφαρμόζεται σε ολόκληρο τον πληθυσμό, εφόσον τα μεταξύ των μερών συναφθέντα χρηματοδοτικά πρωτόκολλα εφαρμόζονται κατά τέτοιο τρόπο ώστε οι πόροι που διέθεσε η Ευρωπαϊκή Κοινότητα να χρησιμοποιούνται, και στην πράξη, για σκοπούς από τους οποίους επωφελείται επίσης ο εγκατεστημένος βορείως της ζώνης ασφαλείας πληθυσμός.

56. Η φερομένη ανάγκη ερμηνείας των κανόνων της συμφωνίας κατά τρόπο ώστε να είναι δυνατό να εφαρμόζονται επίσης ως προς τον πληθυσμό που κατοικεί βορείως της ζώνης ασφαλείας προκύπτει ιδίως, κατά την Επιτροπή και την Κυβέρνηση του Ηνω-

μένου Βασιλείου, όπως αναφέρθηκε, από την απαγόρευση διακρίσεως μεταξύ των δύο ομάδων που συνθέτουν τον πληθυσμό, η οποία διατυπώνεται στο άρθρο 5 της συμφωνίας. Κατά τη γνώμη μου, ορθώς προβλήθηκε ο ισχυρισμός ότι οι προϋποθέσεις που δικαιολογούν την εφαρμογή της αρχής εξαφανίσθηκαν με τη de facto διχοτόμηση της Κύπρου, και ότι, επομένως, δεν είναι πλέον δυνατό να τύχουν εντελώς της ιδίας μεταχειρίσεως οι δύο ομάδες του πληθυσμού. Αυτό πρέπει να συμβαίνει τουλάχιστον υπό τις περιστάσεις της παρούσας υποθέσεως, δεδομένου ότι η ενιαία μεταχείριση προϋποθέτει ότι οι αρχές των κρατών μελών της Ευρωπαϊκής Κοινότητας μπορούν να συνεργάζονται με τις κυπριακές αρχές.

57. Όπως αναφέρθηκε, η Επιτροπή ισχυρίστηκε ότι η ερμηνεία της της συμφωνίας συνδέσεως μπορεί να στηριχθεί στη γνωμοδότηση του ΔΔ, στην υπόθεση της Ναμίμπια.

58. Το περιλαμβανόμενο στη γνωμοδότηση του ΔΔ χωρίο, το οποίο ανέφερε η Επιτροπή, έχει κατά τη γνώμη μου ελάχιστη μόνο σημασία — αν δεχθούμε ότι έχει κάποια — εν προκειμένω. Η Επιτροπή τονίζει κάπως υπερβολικά το γεγονός ότι το ΔΔ υπογραμμίζει την ανάγκη να λαμβάνονται υπόψη τα συμφέροντα του οικείου πληθυσμού και υποτιμά τη σπουδαιότητα των πραγματικών διαφορών μεταξύ των δύο καταστάσεων.

Από το ΔΔ είχε ζητηθεί να προβεί σε γνωμοδότηση επί των νομικών συνεπειών για τα κράτη της διαρκούς παρουσίας της Νότιας Αφρικής στη Ναμίμπια, παρά το ψήφισμα 276/1970. Η Νότια Αφρική δεν είχε διοικήσει τη Ναμίμπια σύμφωνα με το καθεστώς που προεβλέπετο για τα υπό εντολή εδάφη, και η Γενική Συνέλευση των Ηνωμένων Εθνών είχε με πολλά ψηφίσματα διατάξει τη Νότια Αφρική να θέσει τέλος στην εντολή που ασκούσε επί του εδάφους αυτού. Επειδή η Νότια Αφρική δεν συμμορφώθηκε με τα ψηφίσματα αυτά, το Συμβούλιο Ασφαλείας επέβαλε στα κράτη μέλη των Ηνωμένων Εθνών «την υποχρέωση να μη διατηρούν οικονομικές ή άλλου είδους σχέσεις ή συναλλαγές με τη Νότια Αφρική, ενεργούσα εξ ονόματος της Ναμίμπια ή σχετικώς προς αυτήν, οι οποίες θα μπορούσαν να ενισχύσουν την εξουσία της Νότιας Αφρικής επί του εδάφους αυτού».

Το ΔΔ διαπίστωσε, μεταξύ άλλων, τα εξής:

— «Όσον αφορά τις ισχύουσες διμερείς συμβάσεις, τα κράτη μέλη πρέπει να μη επικαλούνται ούτε να εφαρμόζουν τις συμβάσεις ή διατάξεις συμβάσεων που έχει συνάψει η Νότια Αφρική εξ ονόματος της Ναμίμπια ή σχετικώς προς αυτήν, οι οποίες απαιτούν ενεργητική διακυβερνητική συνεργασία.» (παράγραφος 122),

— «Οι περιορισμοί, τους οποίους συνεπάγεται η μη αναγνώριση της παρουσίας της Νότιας Αφρικής στη Ναμίμπια, και οι ρητές διατάξεις της παραγράφου 5 του ψηφίσματος 216 (1970) επιβάλλουν στα κράτη μέλη την υποχρέωση να μη διατηρούν οικονομικές ή άλλου είδους σχέσεις ή συναλλαγές με τη Νότια Αφρική, ενεργούσα εξ ονόματος της Ναμίμπια ή σχετικώς προς αυτήν, οι οποίες θα μπορούσαν να ενισχύσουν την εξουσία της Νότιας Αφρικής επί του εδάφους αυτού.» (παράγραφος 124),

— «Εν γένει, η μη αναγνώριση της νοτιοαφρικανικής διοικήσεως επί του εδάφους δεν πρέπει να έχει ως συνέπεια τη στέρηση του λαού της Ναμίμπια από τα πλεονεκτήματα που μπορεί να αποκομίσει από τη διεθνή συνεργασία. Ειδικότερα, ενώ τα μέτρα που ελήφθησαν επισήμως από τη Νοτιοαφρικανική Κυβέρνηση εξ ονόματος της Ναμίμπια ή σχετικώς προς αυτήν μετά την παύση της εντολής είναι παράνομα ή άκυρα, η ακυρότητα αυτή δεν μπορεί να επεκταθεί σε πράξεις όπως οι ληξιαρχικές πράξεις γεννήσεων, γάμων ή θανάτων, τα αποτελέσματα των οποίων αν αγνοηθούν, αυτό θα είναι σε βάρος των κατοίκων του εν λόγω εδάφους.» (παράγραφος 125).

Είναι πρόδηλο ότι το ΔΔ, με τη γνωμοδότησή του, απέδωσε σημασία στο γεγονός ότι οι κυρώσεις του Συμβουλίου Ασφαλείας είχαν αποφασισθεί προς το συμφέρον του πληθυσμού της Ναμίμπια [17]. Το γεγονός αυτό αναμφισβήτητα είχε τη σημασία του στο πλαίσιο της διαπιστώσεως στην οποία προέβη το ΔΔ, ότι οι κυρώσεις δεν έπρεπε να επεκτείνονται στις ευνοϊκές για τον πολίτη της Ναμίμπια πράξεις δημοσίας εξουσίας, των οποίων δε η αναγνώριση δεν μπορούσε στην πράξη να ενισχύσει την παρουσία της Νότιας Αφρικής στη Ναμίμπια.

Οι περιστάσεις διαφέρουν στην παρούσα υπόθεση, έστω και αν αυτό συμβαίνει μόνο επειδή η υπόθεση αφορά το ερώτημα αν τα κράτη μέλη της Κοινότητας έχουν το δικαίωμα — κατά παράβαση ρητών κανόνων υφισταμένης διεθνούς συμφωνίας που αφορά το σημείο αυτό — να δέχονται «πράξεις δημοσίας εξουσίας», σκοπός των οποίων είναι να καταστεί δυνατό το εμπόριο με επιχειρηματίες περιοχής που δεν μπορεί να αναγνωριστεί, σύμφωνα με τα ψηφίσματα του Συμβουλίου Ασφαλείας.

59. Η παρούσα υπόθεση αφορά το ερώτημα της αναγνωρίσεως νομικών πράξεων, οι οποίες ουδόλως καλύπτονται από το εδάφιο αυτό της γνωμοδοτήσεως του ΔΔ σχετικά με τις πράξεις δημοσίας εξουσίας που έχουν εκδοθεί προς το συμφέρον του πληθυσμού, και, εν προκειμένω, πρόκειται για μια κατάσταση κατά την οποία η αντίστοιχη θέση των οικείων ομάδων πληθυσμού δεν είναι συγκρίσιμη.

17 — Το ΔΔ έκρινε συναφώς τα εξής: «Ως προς τις γενικές συνέπειες της παράνομης παρουσίας της Νότιας Αφρικής στη Ναμίμπια, όλα τα κράτη πρέπει να ενθυμούνται ότι αυτή προκαλεί ζημία σε ένα λαό ο οποίος πρέπει να βασιστεί στη βοήθεια της διεθνούς κοινότητας για την επίτευξη των σκοπών στους οποίους ανταποκρίνεται η ανατεθείσα ιερά αποστολή.» (παράγραφος 127).

60. Ούτε μπορεί να θεωρηθεί δεδομένο ότι η αναπτυχθείσα από την Επιτροπή και την Κυβέρνηση του Ηνωμένου Βασιλείου νομική άποψη ανταποκρίνεται σε μια γενικώς αποδεκτή εντός της Κοινότητας νομική αντίληψη. Άλλο είναι να λεχθεί ότι η συμφωνία πρέπει, καθόσον τούτο είναι δυνατό, να εφαρμόζεται επί του συνόλου του πληθυσμού και άλλο είναι, βάσει αυτού, να συναχθεί το συμπέρασμα ότι οι αρχές των κρατών μελών μπορούν ή οφείλουν να αποδέχονται άλλα πιστοποιητικά εκτός αυτών που εκδίδονται από τις αρμόδιες αρχές της Κυπριακής Δημοκρατίας. Κατά τη διάρκεια των συζητήσεών τους στο Συμβούλιο, τα κράτη μέλη είχαν διαρκώς ομόφωνη γνώμη ως προς το ότι η συμφωνία πρέπει καταρχήν να εφαρμόζεται επί του συνόλου του πληθυσμού, αλλά, προφανώς, δεν συμφώνησαν ως προς το ανωτέρω συμπέρασμα, όσον αφορά την αναγνώριση των πιστοποιητικών.

61. Η Επιτροπή ισχυρίζεται ότι πάντοτε υποστήριξε την άποψη ότι η συμφωνία μπορεί να ερμηνεύεται κατά τρόπο ώστε τα επίδικα πιστοποιητικά να μπορούν να χρησιμοποιούνται από τις αρχές των κρατών μελών και ότι η άποψη αυτή εκδηλώθηκε στην πράξη με την εκ μέρους της διαβίβαση προς τα κράτη μέλη δειγμάτων, μεταξύ άλλων, σφραγίδων της τουρκοκυπριακής κοινότητας που μπορούν να χρησιμοποιούνται στο πλαίσιο της εκδόσεως των πιστοποιητικών καταγωγής.

Πέραν των αμφιβολιών που δημιουργήθηκαν εν προκειμένω ως προς το εάν η νομική άποψη της Επιτροπής ήταν σαφής και ακριβής, και πέραν του ερωτήματος που έθεσε η Ελληνική Κυβέρνηση σχετικά με το εάν η Επιτροπή πράγματι διαβίβασε τα ανωτέρω γραμματόσημα σε όλα τα κράτη μέλη, δεν θεωρώ ότι στη νομική άποψη της Επιτροπής *καθαυτή* μπορεί να αποδοθεί αποφασιστική σημασία. Με τη Διάταξη της 13ης Ιουνίου 1991 στην υπόθεση Sunzest [18], το Δικαστήριο υπογράμμισε ότι «καμία από τις διατάξεις της οδηγίας 77/93 δεν απονέμει στην Επιτροπή αρμοδιότητα να εκδίδει αποφάσεις επί της ερμηνείας τους, αλλά της παρέχει απλώς τη δυνατότητα να διατυπώνει τη γνώμη της, η οποία σε καμία περίπτωση δεν δεσμεύει τις εθνικές αρχές» (σκέψη 13). Κατά τη γνώμη μου, το ίδιο ισχύει όσον αφορά τα πιστοποιητικά καταγωγής.

62. Όπως επισημάνθηκε, η Επιτροπή ανέφερε στο Δικαστήριο ότι τουλάχιστον ορισμένα κράτη μέλη ακολούθησαν την υποστηριζομένη από την Επιτροπή άποψη. Κατά τη γνώμη μου, σημαντικό στοιχείο ερμηνείας θα ήταν το να μπορεί να θεωρηθεί ως αποδεδειγμένο ότι τα κράτη μέλη αποδέχθηκαν στην πράξη, αφού ετέθη το πρόβλημα, πιστοποιητικά καταγωγής εκδοθέντα από άλλες αρχές εκτός των αρμοδίων αρχών της Κυπριακής Δημοκρατίας. Σύμφωνα με τις υπάρχουσες πληροφορίες, είναι βέβαιο ότι αυτή υπήρξε η περίπτωση των αρχών του Ηνωμένου Βασιλείου. Κατ' άλλες πληροφορίες, οι αρχές των Κάτω Χωρών και — σύμφωνα με πληροφορίες

18 — Προαναφερθείσα υπόθεση.

που παρασχέθηκαν από τουρκοκυπριακές επιχειρήσεις — ορισμένα άλλα κράτη μέλη υιοθέτησαν την ίδια στάση. Αντιθέτως, είναι εξίσου βέβαιον ότι οι ελληνικές αρχές δεν το έπραξαν ποτέ και ότι η Ιρλανδική Κυβέρνηση ανέφερε, κατά την προφορική διαδικασία, ότι δεν συμμερίζεται τη νομική άποψη της Επιτροπής. Επομένως, δεν υφίσταται ενιαία νομική άποψη μεταξύ των κρατών μελών της Κοινότητας.

63. Κατά τη γνώμη μου, στη θλιβερή αυτή κατάσταση πρέπει να αποδοθεί μεγάλη σημασία.

64. Η κατάσταση αυτή πρέπει να συσχετισθεί με το επιχείρημα της Ελληνικής Κυβερνήσεως και των αιτούντων της κύριας δίκης, σύμφωνα με το οποίο η εφαρμογή της συμφωνίας συνδέσεως από τις βρετανικές αρχές συνιστά παράβαση των κανόνων της Συνθήκης στον τομέα της κοινής εμπορικής πολιτικής. Σύμφωνα με τη συλλογιστική αυτή, οι βρετανικές αρχές, ενεργώντας τοιουτοτρόπως, αντιποιήθηκαν μία αρμοδιότητα προκειμένου να αποκλίνουν, κατά τρόπο αυτοτελή, από τους εφαρμοστέους κοινούς κανόνες κατά την εισαγωγή εμπορευμάτων από τρίτες χώρες.

65. Η άποψη αυτή, κατά τη γνώμη μου, ασφαλώς δεν είναι ορθή. Πράγματι, είναι προφανές ότι, κατά την άποψη των βρετανικών αρχών, αυτές ενεργούν στο πλαίσιο ορθής ερμηνείας των συναφών κοινοτικών κανόνων.

66. Εντούτοις, η αναφορά στην κοινή εμπορική πολιτική είναι ουσιώδης για έναν άλλο λόγο. Πράγματι, εφιστά την προσοχή στο γεγονός ότι μια έννομη κατάσταση, στο πλαίσιο της οποίας οι κοινοτικοί κανόνες δεν ερμηνεύονται ούτε εφαρμόζονται κατά τρόπο ενιαίο εντός των κρατών μελών σε περίπτωση εισαγωγής εμπορευμάτων προερχομένων από την Κύπρο, είναι καταρχήν ασυμβίβαστη προς τις απαιτήσεις που απορρέουν από την ύπαρξη κοινής εμπορικής πολιτικής. Είναι απαράδεκτο στον τομέα αυτό — όπως και σε όλους τους άλλους τομείς που διέπονται από το κοινοτικό δίκαιο — οι κανόνες να ερμηνεύονται και να εφαρμόζονται διαφορετικά εντός των κρατών μελών, εκτός εάν υπάρχει σαφής αντίθετη εξουσιοδότηση. Στον τομέα της εμπορικής πολιτικής έχει ιδιαίτερη σημασία οι κοινοτικοί κανόνες να εφαρμόζονται κατά τρόπο ενιαίο, επειδή η εκ μέρους του κράτους εισαγωγής εφαρμογή του δικαίου μπορεί να έχει άμεσες επιπτώσεις σε άλλα κράτη μέλη, λόγω της ελεύθερης κυκλοφορίας των εμπορευμάτων στο πλαίσιο της εσωτερικής αγοράς.

67. Ακόμη και αν μπορεί να γίνει αντιληπτό ως ορισμένο βαθμό, όπως αναφέρθηκε, ότι η Επιτροπή έκρινε, στο πλαίσιο των εντελώς ιδιαζουσών εν προκειμένω περιστάσεων, ότι δεν υπήρχε επαρκής λόγος για να προσπαθήσει ώστε να διασφαλιστεί η ενιαία εφαρμογή του κοινοτικού δικαίου εντός των κρατών μελών, αυτή η νομική κατάσταση δεν μπορεί να διαιωνίζεται.

68. Εξάλλου, η Επιτροπή ανέφερε με τις παρατηρήσεις της ότι αντιλαμβάνεται ότι η

πραγματοποίηση της εσωτερικής αγοράς καθιστά την παρούσα νομική κατάσταση ολοένα λιγότερο υπερασπίσιμη και ότι, για τον λόγο αυτό, έχει την πρόθεση να προτείνει μέτρα για την ικανοποιητική λύση των υφισταμένων προβλημάτων.

69. Όσο οι πρωτοβουλίες της Επιτροπής δεν έχουν καταλήξει σε τροποποιήσεις των ισχυόντων κανόνων, δεν μου φαίνεται δυνατό άλλο συμπέρασμα εκτός του ότι η κοινή σε όλα τα κράτη μέλη νομική κατάσταση πρέπει να είναι αυτή που απορρέει από ρητούς κανόνες της συμφωνίας συνδέσεως, δηλαδή ότι οι αρχές των κρατών μελών δεν δικαιούνται να δέχονται πιστοποιητικά καταγωγής εκδοθέντα από άλλες αρχές εκτός των αρμοδίων αρχών της Κυπριακής Δημοκρατίας.

70. Επομένως, δεν συντρέχει λόγος κατά τη γνώμη μου να εξεταστεί το ερώτημα αν το γεγονός ότι οι αρχές των κρατών μελών των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων δέχονται πιστοποιητικά εκδοθέντα από την εγκατεστημένη στο προς βορράν της ζώνης ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών κείμενο τμήμα της Κύπρου τουρκοκυπριακή κοινότητα συνιστά παράβαση του διεθνούς δικαίου και, ιδίως, των ψηφισμάτων του Συμβουλίου Ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών περί της μη αναγνωρίσεως του καθεστώτος στο τμήμα αυτό της νήσου.

Επί του ερωτήματος 2 σχετικά με τα πιστοποιητικά φυτοϋγειονομικού ελέγχου

71. Όπως αναφέρθηκε, η φυτοϋγειονομική οδηγία ορίζει στο άρθρο 12, παράγραφος 1, στοιχείο β', ότι τα πιστοποιητικά πρέπει να εκδίδονται από «τις εγκεκριμένες για τον σκοπό αυτό υπηρεσίες (...) με βάση τις νομοθετικές ή κανονιστικές διατάξεις της χώρας».

72. Τα βασικά επιχειρήματα που περιλαμβάνονται στις κατατεθείσες παρατηρήσεις, όσον αφορά το ερώτημα της νομιμότητας της αποδοχής πιστοποιητικών φυτοϋγειονομικού ελέγχου εκδοθέντων από άλλες αρχές εκτός των αρμοδίων αρχών της Κυπριακής Δημοκρατίας, είναι τα ίδια με αυτά που οι ενδιαφερόμενοι προβάλλουν (βλ. ανωτέρω) ως προς τα πιστοποιητικά καταγωγής.

73. Μπορεί πάντως να αναφερθεί, ως προς το πιστοποιητικό φυτοϋγειονομικού ελέγχου, ότι η οδηγία δεν περιέχει ειδικούς κανόνες περί επισημοποιημένης συνεργασίας μεταξύ υγειονομικών αρχών του κράτους εξαγωγής και του κράτους εισαγωγής. Η οδηγία προϋποθέτει ότι οι υγειονομικές αρχές της χώρας εισαγωγής μπορούν να προβαίνουν σε έλεγχο αυτοτελώς. Για τον λόγο αυτό, οι αρχές των κρατών μελών έχουν την ευχέρεια, ενδεχομένως, να προβαίνουν σε υγειονομικό έλεγχο, ιδιαίτερα

αυστηρό, στο πλαίσιο της εισαγωγής εμπορευμάτων προερχομένων από το προς βορράν της ζώνης ασφαλείας κείμενο τμήμα της Κύπρου. Αντιθέτως, είναι επίσης ορθό να παρατηρηθεί ότι, στον τομέα αυτό, είναι ιδιαίτερα σημαντικό να υπάρχει στην πράξη δυνατότητα συνεργασίας σε κλίμα εμπιστοσύνης μεταξύ των αντιστοίχων φυτοϋγειονομικών αρχών της χώρας εξαγωγής και της χώρας εισαγωγής. Στον τομέα αυτό, δεν πρόκειται απλώς για οικονομικά συμφέροντα αλλά, επίσης, για ένα κρίσιμο συμφέρον φυτοϋγειονομικής προστασίας εντός των κρατών μελών της Κοινότητας.

74. Έχει σημασία να αναφερθεί ότι, λόγω τροποποιήσεων της οδηγίας που άρχισαν να ισχύουν την 1η Ιουνίου 1993, ένα νέο σύστημα θεσπίσθηκε, σύμφωνα με το οποίο τα προϊόντα που εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής της οδηγίας μπορούν στο εξής, αφού έχουν εισαχθεί και εξετασθεί εντός ενός κράτους μέλους, να διατίθενται ελεύθερα στο εμπόριο σε ολόκληρη την Κοινότητα [19]. Το νέο σύστημα αυξάνει την ανάγκη ενιαίας εφαρμογής των κανόνων στην περίπτωση εισαγωγών εμπορευμάτων προερχομένων από την Κύπρο. Μέχρι τώρα, σε περίπτωση επαναποστολής στο εσωτερικό της Κοινότητας εμπορευμάτων εισαχθέντων εντός κράτους μέλους, τα κράτη μέλη εντός των οποίων τα εμπορεύματα απεστέλλοντο μπορούσαν να απαγορεύσουν την εισαγωγή, αρνούμενα να αναγνωρίσουν ειδικό πιστοποιητικό επαναποστολής προοριζόμενο για να συνοδεύει τα εν λόγω εμπορεύματα.

75. Κατά τη γνώμη μου, δεν υπάρχει λόγος στον υπό εξέταση τομέα να γίνει διαφορετική ερμηνεία από αυτήν που έγινε στο πλαίσιο των πιστοποιητικών καταγωγής. Από αυτό συνάγεται ότι η φυτοϋγειονομική οδηγία πρέπει επίσης να ερμηνεύεται υπό την έννοια ότι τα εξαχθέντα από την Κύπρο εμπορεύματα μπορούν να συνοδεύονται μόνο από πιστοποιητικά φυτοϋγειονομικού ελέγχου που εκδόθηκαν από τις υπηρεσίες που έχει υποδείξει προς τον σκοπό αυτόν η Κυπριακή Δημοκρατία.

Σχετικά με τα ερωτήματα 3 έως 5

76. Υπενθυμίζεται ότι το αιτούν δικαστήριο έχει υποβάλει ερώτημα σχετικά με τη σημασία που πρέπει να αποδοθεί στο γεγονός ότι η εξαγωγή προϊόντων από το προς βορράν της ζώνης ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών κείμενο τμήμα της Κύπρου, συνοδευομένων από πιστοποιητικά εκδοθέντα από την τουρκοκυπριακή κοινότητα, είναι ενδεχομένως αδύνατη ή εμποδίζεται σοβαρά, και ότι τα εκδοθέντα από την τουρκοκυπριακή κοινότητα πιστοποιητικά εμφανίζουν ενδεχομένως τον ίδιο βαθμό αξιοπιστίας με αυτά που εκδόθηκαν από τις αρχές της Κυπριακής Δημοκρατίας.

77. Υπενθυμίζω επίσης ότι, στο πλαίσιο της απαντήσεώς μου στα δύο πρώτα ερωτήματα, έκρινα ότι ενδείκνυται περισσότερο να θεωρηθεί ως αποδεδειγμένο το γεγονός ότι η εξαγωγή από το εν λόγω τμήμα της νήσου εμποδίζεται τουλάχιστον σοβαρά, αν δεν μπορεί να πραγματοποιηθεί βάσει πιστοποιητικών εκδοθέντων από την εγκατεστημένη στο προς βορράν της ζώνης

19 — Βλ. οδηγία 93/19/ΕΟΚ (ΕΕ L 96, σ. 33).

ασφαλείας κείμενο τμήμα της Κύπρου τουρκοκυπριακή κοινότητα, και ότι τα ως άνω πιστοποιητικά θεωρούνται ως παρέχοντα εγγυήσεις αξιοπιστίας.

78. Από την απάντησή μου στα δύο πρώτα ερωτήματα προκύπτει ότι οι συναφείς κανόνες απαγορεύουν, καταρχήν, την αποδοχή των πιστοποιητικών για τα οποία πρόκειται, ακόμη και αν θεωρούνται αποδεδειγμένες οι περιστάσεις στις οποίες αναφέρονται τα ερωτήματα 3 και 4.

79. Κατά τη γνώμη μου, πρέπει πάντως να δοθεί προσοχή στις παρατηρήσεις της Ελληνικής Κυβερνήσεως σχετικά με το ερώτημα των πρακτικών δυνατοτήτων πραγματοποιήσεως των εξαγωγών προϊόντων από το προς βορράν της ζώνης ασφαλείας κείμενο τμήμα της Κύπρου βάσει πιστοποιητικών εκδοθέντων από τις αρχές της Κυπριακής Δημοκρατίας. Πρώτον, η Ελληνική Κυβέρνηση ισχυρίζεται ότι η ίδια η εγκατεστημένη βορείως της ζώνης ασφαλείας τουρκοκυπριακή κοινότητα αποφάσισε να μη χρησιμοποιεί τα πιστοποιητικά εξαγωγής που εκδίδονται από τις αρχές της Κυπριακής Δημοκρατίας και, κατά τη γνώμη της Ελληνικής Κυβερνήσεως, οι αρχές της Κυπριακής Δημοκρατίας θα εξέδιδαν τα απαιτούμενα πιστοποιητικά για τα προερχόμενα από το προς βορράν της ζώνης ασφαλείας κείμενο τμήμα της Κύπρου εμπορεύματα, υπό την προϋπόθεση ότι θα μπορούσαν να προβούν στον έλεγχο που απαιτείται στο πλαίσιο της εξαγωγής από τους λιμένες και αερολιμένες της Κυπριακής Δημοκρατίας. Η κυβέρνηση έχει τη γνώμη ότι, αν η τελευταία αυτή υπόθεση αποδεικνυόταν εσφαλμένη, η κατάσταση θα ήταν διαφορετική από αυτήν που υπάρχει σήμερα.

80. Κατά τη γνώμη μου, δεν μπορεί να αποκλεισθεί ότι, αν η αναφερθείσα από την Ελληνική Κυβέρνηση υπόθεση αποδειχθεί εσφαλμένη, θα είναι ίσως δυνατό να βρεθεί μια ορθή νομική βάση για τη λύση του κατά τον τρόπο αυτό τεθέντος προβλήματος, ώστε να καταστεί δυνατή η αποδοχή των πιστοποιητικών καταγωγής και φυτοϋγειονομικού ελέγχου που έχουν εκδοθεί από την εγκατεστημένη βορείως της ζώνης ασφαλείας τουρκοκυπριακή κοινότητα.

Εντούτοις, δεν συντρέχει λόγος να εξεταστεί το σημείο αυτό στο πλαίσιο της παρούσας υποθέσεως. Ενόψει των υπαρχουσών πληροφοριών είναι πράγματι σαφές ότι στην πράξη η τουρκοκυπριακή κοινότητα δεν προσπάθησε να προβεί στην εξαγωγή εμπορευμάτων συνοδευομένων από πιστοποιητικά εκδοθέντα από τις αρμόδιες αρχές της Κυπριακής Δημοκρατίας.

81. Όλοι οι ενδιαφερόμενοι που κατέθεσαν εν προκειμένω παρατηρήσεις συμφωνούν ότι δεν έχει σημασία, για την απάντηση που πρέπει να δοθεί στο τμήμα του ερωτήματος 3 που αφορά ενδεχομένη αδυναμία εξαγωγής ή σοβαρό εμπόδιο στην εξαγωγή, να καθορισθεί αν η αδυναμία αυτή ή το εν λόγω εμπόδιο προκλήθηκε από την τουρκοκυπριακή κοινότητα του προς βορράν της ζώνης ασφαλείας κειμένου τμήματος της Κύπρου.

82. Υπό την προϋπόθεση της μεταβολής που θα μπορούσε να προκύψει από το ανωτέρω αναφερθέν σημείο 80, συμφωνώ με τον ισχυρισμό αυτόν.

83. Λαμβάνοντας υπόψη τα σημεία που ανέφερα σχετικά με τη σημασία των ερωτημάτων 3 έως 5, νομίζω ότι δικαιολογημένα θα διατυπώσω προτάσεις μόνο όσον αφορά τα δύο πρώτα ερωτήματα.

Πρόταση

84. Ενόψει των προεκτεθεισών σκέψεων, προτείνω στο Δικαστήριο να απαντήσει στα υποβληθένα από το High Court ερωτήματα ως εξής:

«1) Οσάκις οι εισαγωγές σε κράτος μέλος εσπεριδοειδών ή γεωμήλων καταγωγής Κύπρου συνοδεύονται από πιστοποιητικά κυκλοφορίας των εμπορευμάτων EUR. 1, εκδοθέντα από την τουρκοκυπριακή κοινότητα στο προς βορράν της ζώνης ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών κείμενο τμήμα της Κύπρου και όχι από εξουσιοδοτημένους από την Κυπριακή Δημοκρατία δημοσίους υπαλλήλους, το κοινοτικό δίκαιο απαγορεύει στο κράτος μέλος να επιτρέψει τις εν λόγω εισαγωγές.

2) Οσάκις οι εισαγωγές σε κράτος μέλος εσπεριδοειδών (εκτός λεμονιών) και γεωμήλων καταγωγής Κύπρου συνοδεύονται από πιστοποιητικά φυτοϋγεινομικού ελέγχου εκδοθέντα από την τουρκοκυπριακή κοινότητα στο προς βορράν της ζώνης ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών κείμενο τμήμα της Κύπρου και όχι από δεόντως εξουσιοδοτημένους από την Κυπριακή Δημοκρατία δημοσίους υπαλλήλους, το κοινοτικό δίκαιο απαγορεύει στο κράτος μέλος να επιτρέψει τις εν λόγω εισαγωγές.»